

(суспільство мережевих структур) та суспільство глобального ризику. У даних умовах необхідною для кожної держави є ефективна управлінська філософія яка дозволяє пристосовуватися до швидких змін сучасного світу.

Проведені дослідження показують, що у Швейцарії виробилася унікальна філософія державного управління. По-перше, малі та середні підприємства є основою підвалиною успішної економіки. У сучасних умовах спрощення та більша прозорість умов ведення бізнесу – запорука інвестиційної привабливості та становлення в країні стабільного середнього класу. По-друге, навіть не маючи достатніх ресурсів, але спираючись на сильний людський капітал, можна відшукати свою ринкову нішу та виробляти високотехнічні товари і послуги. По-третє, змін на краще годі очікувати без зміни нашого ставлення до свого життя та обов'язків. Досвід Швейцарії вчить нас, що не треба боятися професійно-технічної освіти, адже саме такі навички можуть вберегти від безробіття, особливо під час кризи.

Проведений аналіз історичного становлення швейцарської держави свідчить про те, що ефективність управління досягається багатомісними прагненнями і зусиллями, побудованими на принципах централізації, субсидіарності і збереження багатоманіття організаційних структур. Швейцарський федералізм сформував систему принципів і методів «союзу в різноманітності». Децентралізована конфедерація, якою є Швейцарія, акумулює сили, постійно розкриваючи регіональний і національний потенціал, спрямовуючи його на досягнення загальної мети. Принципи організації дають змогу функціонувати різноманітним автономним системам, забезпечуючи їх участь у досягненні цілей динамічно розвинутого

суспільства. У результаті зберігається самобутність регіонів, ефективна система взаємозв'язків державних і громадських інститутів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія / Радмила Войтович ; за заг. ред. В.М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 640 с.
2. Воронкова В.Г. Соціально-орієнтоване державне управління: монографія / В.Г. ISSN 2072–1692. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2013. № 52 Воронкова, О.О. Фурсін, Н.В. Сапа, під ред. д.ф.н., професора В.Г. Воронкової, Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя : ЗДІА, 2011 – 256 с.
3. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / за ред. д-ра філос. наук, проф. В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ ; Міленіум, 2003. – 320 с.
4. Друкер П.Ф. Практика менеджмента : [пер. с англ.]. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2000. – 398 с.
5. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/files/Projects/>.
6. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / под ред. А.А. Дынкина. – М. : Магистр, 2008. – 429 с.
7. Обзор экономики Швейцарии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ved.gov.ru/exportcountries/ch/about_ch/eco_ch/2015.
8. Філософія : навч. посіб. / за ред. І.Ф. Надольного. – 7-е вид. – К. : Вікар, 2007. – 457 с.
9. Швейцарія (Швейцарська Конфедерація) – загальний огляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-4179.html> 2015.
10. Економіка Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://babyforex.ru/shkola/universiteti/2_kurs/profilii_stran/shvejcarija/2015.
11. Adam Swift Wprowadzenie do Filozofii Politycznej / Swift Adam // Wydawnictwo WAM. – Kraków, 2010. – 228 s.

УДК 336.22.02:339.923:061.1ЄС

Щава Р.П.

*кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ГЛОБАЛЬНІ ВЕКТОРИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті розглядається одна з найважливіших складових єдиної фінансової системи регіонального угруповання – бюджетна система – на прикладі наднаціональної бюджетної системи Європейського Союзу. Особлива увага приділяється історії її формування через виділення певних часових рамок.

Ключові слова: бюджетна політика, фінансова політика, бюджет, витрати бюджету, доходи бюджету, Пакет Делора.

Щава Р.П. ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЕКТОРЫ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

В статье рассматривается одна из важнейших составляющих единой финансовой системы региональной группировки – бюджетная система – на примере наднациональной бюджетной системы Европейского Союза. Особое внимание уделяется истории ее формирования через выделение определенных временных рамок.

Ключевые слова: бюджетная политика, фискальная политика, бюджет, расходы бюджета, доходы бюджета, Пакет Делора.

Schava R.P. GLOBAL VECTOR BUDGET POLICY IN THE EUROPEAN UNION

In the article one of the most important components of a single financial system of regional groups – the budgetary system – the example of a supranational European Union budget system. Particular attention is paid to the history of its formation through selection of certain time frame.

Keywords: fiscal policy, fiscal policy, budget, budget expenditures, budget revenues, Delors package.

Постановка проблеми. В сучасних умовах бюджетна політика служить найважливішим економічним важелем впливу держави на господарські процеси. Поряд з грошово-кредитною бюджетна політика являє собою ключовий засіб державного впливу на розвиток економіки, обумовлений необхідністю підвищити її конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концептуальні засади реалізації бюджетної політики країн ЄС представлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: А. Бояра, Дж. Б'юкенена, С. Юрія, А. Вагнера, О. Василика, Дж.М. Кейнса, Г. Лопушняк, І. Луніної, І. Розпутенко, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, С. Фішера, М. Фрідмена, Е. Хансена, Дж. Хікса. Саме тому дослідження особливостей проведення бюджетної політики в зарубіжних країнах, зокрема в Європейському Союзі, є актуальними.

Постановка завдання. Поглиблене дослідження сфери бюджетної політики (використання державних витрат і оподаткування для стимулювання економічного розвитку) підтверджене світовою фінансово-економічною кризою 2008-2009 рр., а потім і борговою кризою в Європейському Союзі. Основним завданням даної статті є визначення змісту бюджетної політики, яка розглядається як заходи уряду щодо зміни структури державних витрат, системи оподаткування та регулювання співвідношення доходів і видатків державного бюджету, спрямованих на забезпечення повної зайнятості, рівноваги платіжного балансу й економічного зростання при виробництві неінфляційного ВВП, а також аналіз та обґрунтування основних пріоритетів бюджетної політики, які полягають у забезпеченні максимальної зайнятості та купівельної спроможності населення, підвищенні виробництва, раціонального використання природних ресурсів і захисту навколишнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання втручання держави в економіку, особливо в умовах фінансово-економічної та боргової криз, неминучий. Держава акумулює необхідні для свого функціонування ресурси, що становлять значну частину ВВП.

Найважливішим видом ресурсів є фінансові кошти, тому ключовим компонентом громадського сектору національної економіки виступають державні фінанси, насамперед, бюджет, його доходи та витрати [1]. Як економічна категорія, бюджет являє собою сукупність економічних відносин, що складаються у зв'язку з утворенням, розподілом і подальшим використанням грошових фондів, призначених для здійснення функцій і повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування. У матеріальному сенсі бюджет можна розглядати як фонд фінансових ресурсів, створених для покриття державних витрат. «Державний бюджет – центральна ланка фінансової системи держави... найважливіший інструмент досягнення фінансової політики держави» [2].

Бюджетна політика передбачає вплив держави на рівень ділової активності за допомогою зміни державних витрат і оподаткування; вона впливає на рівень національного доходу і спрямована проти несприятливих змін економічної кон'юнктури, пов'язаних, зокрема, з безробіттям. Іноді як синонім бюджетно-податкової політики застосовується термін «фіскальна політика» [3].

У даній статті бюджетна політика розуміється як обумовлений на законодавчій основі процес аку-

мулювання та витрачання фінансових коштів, що забезпечують виконання державою покладених на нього функцій [4].

Бюджетна політика являє собою ключовий інструмент макроекономічної політики, що має на меті підтримати стабільне зростання, протидіяти кризам та інфляції, а також забезпечити високий ступінь зайнятості людських ресурсів. Бюджет служить матеріальною основою здійснення державою своїх функцій, особливо соціального характеру [5]. Все більше коштів перерозподіляється через бюджет і соціальні фонди. Побічні ефекти глобалізації змушують країни вдаватися до протекціонізму, що негативно відбивається на їх прагненні перерозподіляти ресурси на наднаціональному рівні.

З одного боку, питання, які стосуються Загальної бюджетної політики, надмірно політизовані, з іншого – невіддільні від європейської інтеграції. «Політично, Загальний бюджет ЄС є унікальним спільним проектом великої кількості країн, які вирішили об'єднати (частково) свої ресурси для вирішення спільних завдань», витрати Спільного бюджету можна розцінити як «інвестиції в майбутнє континенту» [6].

Бюджет ЄС, однак, досі залишається економічним інструментом низької ефективності. Найбільшу актуальність для бюджетної політики Союзу представляє наступна ключова проблема: Загальний бюджет повинен знаходити компроміс між часто несумісними національними інтересами і парадигмами, а також «міжінституційною боротьбою за владу (наднаціональних структур ЄС)» [7].

Бюджетна політика в якості дій держави за визначенням ключових завдань і кількісних показників формування доходної та видаткової частин бюджету, з управління державним боргом трансформувалася в даний час в один з найважливіших інструментів економічної політики. Держава займається забезпеченням охорони здоров'я, освіти, науки, культури, соціальної сфери, що додає економіці соціальну орієнтованість.

У доходній частині бюджетна політика визначає темпи зростання доходів, пропорцію між різними видами доходів (від оподаткування, позик, ін.). Важливою частиною бюджетної політики є податкова політика, оскільки саме податки являють собою основну частку доходів бюджету і впливають на соціально-економічний розвиток. Адже суть податку – переміщення грошових коштів у дохід держави.

У видатковій частині бюджетна політика визначає і регулює темпи зростання витрат, як загалом, так і по окремих статтях, пріоритети, а також ступінь забезпечення фінансування окремих соціально-економічних програм. В цілому витрати зобов'язані забезпечувати реалізацію соціально-економічних завдань держави.

Основні напрями бюджетної політики включають формування доходної частини бюджету, виконання бюджетних зобов'язань, управління показниками дефіциту бюджету та державного боргу. Виходячи з цих напрямків, можна оцінити й ефективність бюджетної політики. Крім того, оскільки бюджетна політика та загальний стан економіки тісно взаємопов'язані, макроекономічні показники також можуть застосовуватися як критерії ефективності проведеної бюджетної політики. До основних критеріїв ефективності бюджетної політики належать: показники збирання бюджетних доходів (податків) і виконання бюджетних зобов'язань; співвідношення зростання доходів і витрат; величина державного

бюджету та його дефіциту; динаміка ВВП; частка безробіття; частка ресурсів, що виділяються на підтримку (у тому числі у формі зниження податків на доходи) реального сектора економіки.

Загальний бюджет має не тільки Європейський Союз, але й інші інтеграційні об'єднання. Загальний бюджет ЄС виділяється серед них своїми принципами формування, структурою та розмірами. Основна функція Загального бюджету – перерозподіл фінансових коштів між окремими державами, що призводить до структурних змін в економіці та соціальній сфері окремих країн [8].

Структура Спільного бюджету показує дивовижну стійкість як до внутрішніх (розширення), так і зовнішніх (світова фінансово-економічна криза) проблем, незважаючи на явні суперечності між єдиним ринком, єдиною валютою і різними економічними та бюджетно-податковими політиками. Існування Загального бюджету показує, що Євросоюз вже «переріс» формат міждержавного об'єднання і йому властивий ряд характеристик, спільних й для федеративних держав. При цьому бюджетна система ЄС відрізняється від бюджетних систем федеративних держав. Бюджет є основною характеристикою ЄС як економічної, так і політичної організації. Оцінка суті бюджетної політики ЄС може бути зроблена на основі зіставлення Загального бюджету і бюджетів деяких федеральних урядів. У міру розвитку Союзу його бюджет трансформується.

У федеративних державах Центр відповідальний за макроекономічну стабілізацію; достатні розміри і гнучкість федерального бюджету дозволяють вирішувати завдання в рамках бюджетної політики. Зовсім інша ситуація в Євросоюзі: незначний обсяг і бездефіцитність Загального бюджету унеможливають його використання для макроекономічної стабілізації. Загальний бюджет вирішує конкретні специфічні завдання, пов'язані з підтримкою сільського господарства, регіональною політикою і утриманням адміністративного апарату ЄС [10]. Очевидно також, що механічне, жорстке застосування принципів федералізму може призвести не до поглиблення інтеграції, а до розколу між країнами. Переважно «кооперативний федералізм» заснований на механізмах міждержавних переговорів, а також пошуках консенсусу [11].

Створення в ЄС незалежної фінансової структури, жорсткості комунітарного контролю над національними бюджетами навряд чи може бути здійснений без підтримки Європейського парламенту та/або національного парламенту.

Європейський Союз не є державою, процедури прийняття рішень складні. Європейські інституції з моменту введення євро відповідають за грошову політику, в той час як бюджетна політика та координація економічної політики залишаються у віданні країн-членів. Загальний бюджет ЄС відрізняється малим розміром в порівнянні з величиною бюджетів, що входять в цю інтеграційну структуру федеративних держав – трохи вище 1% валового національного доходу (ВНД) ЄС-27, а також структурою надходжень.

Інститути Союзу не несуть відповідальності за надання основних суспільних благ, які залишаються прерогативою національних урядів. Перерозподіл доходів через Загальний бюджет здійснюється в обмеженому масштабі, причому спрямований не на вирівнювання рівня доходів на просторі ЄС, а, зокрема, на підвищення добробуту окремих регіонів.

Створення спільного бюджету особливо актуально сьогодні, коли є компенсація ефектів нерівності в процесі євроінтеграції на кожному етапі (реалізації Єдиного європейського акта, ЕЕА, 1986 р.) і географічне розширення Союзу. Країни ЄС прагнули знайти компроміс між соціальною справедливістю та економічним ростом [12].

Загальний бюджет ЄС завжди був не тільки економічним, але й політичним індикатором, який відбивав розходження інтересів країн – членів ЄС, стурбованих розмірами своїх внесків до бюджету і спрямованістю виплат з нього. До 1988 р. політична ангажованість Загального бюджету підвищувалася через загощення суперництва між інститутами всередині Союзу.

У перше двадцятиріччя процесу європейської інтеграції (1951–1970 рр.) фінансова система в Співтоваристві характеризувалася рядом рис. В їх числі – спроба уніфікувати бюджетні інструменти; розвиток фінансової автономії Співтовариства; розвиток спільних політик; спроба знайти баланс між інститутами Співтовариства в процесі розробки виконання Спільного бюджету. З початку 1950-х років бюджетна політика зазнала безліч змін. Вони були спрямовані на уніфікацію бюджету, розширення фінансової самостійності та досягнення балансу між найважливішими інститутами ЄС в управлінні фінансами. У 1951 р., коли було утворено Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), були також засновані адміністративний і операційний бюджети цього наднаціонального об'єднання. Що стосується фінансової автономії, то вона була зафіксована вже Паризьким договором про створення ЄОВС. У 1957 р. Римський договір про створення ЄЕС і Євратому заснував Єдиний бюджет (Singlebudget). Паралельно з Єдиним бюджетом у Євратомі теж були практично два бюджети – адміністративний і бюджет на дослідницькі та інвестиційні цілі. У 1965 р., згідно з Договором про злиття, Єдиний бюджет Співтовариства став включати обидва адміністративних бюджету (ЄОВС і Євратому). А в 1970 р. Люксембурзький договір включає в Загальний бюджет ЄЕС бюджет Євратому на дослідницькі та інвестиційні цілі. Таким чином, в 1970–2001 рр. в рамках ЄЕС, а потім і ЄС, існувало два бюджети – Загальний бюджет і операційний бюджет ЄОВС.

У плані Вернера (1971 р.) було запропоновано створити загальну бюджетну систему для країн ЄЕС, оскільки «бюджетна політика має велике значення для загального розвитку економіки». У міру розвитку інтеграції значення бюджету Співтовариства буде, згідно Вернеру, зростати, хоча економічне значення національних бюджетів буде більше. При цьому узгоджене управління національними бюджетами буде необхідною умовою згуртування в рамках ЄЕС. Для того щоб швидко і ефективно впливати на економічний розвиток в короткостроковій перспективі, необхідне створення бюджетно-податкових інструментів, які б управлялися відповідно до директив Співтовариства.

У плані Вернера особливо підкреслена небезпека «надмірної централізації». Передача повноважень на наднаціональний рівень повинна відбуватися тільки в тому обсязі, який необхідний для належного функціонування ЄЕС і враховувати наявність різнорівневих бюджетних структур (Співтовариства, національних та місцевих).

З метою стирання фінансових кордонів і збереження гнучкості бюджетних політик на різних рівнях запропоновано забезпечити належну ступінь

податкової гармонізації (особливо податку на додану вартість, акцизів, а також податків, що надають певний вплив на рух капіталів) [13].

У ранній період свого існування, аж до 1970 р., бюджети, що існували в рамках спільнот, фінансувалися за рахунок системи внесків країн-членів. З формуванням європейських політик, особливо Спільної сільськогосподарської політики (ССП), витрати бюджету зростали; поглиблення європейської інтеграції, досягнення певного рівня «зрілості» об'єднання зробили в 1970 р. можливим введення «власних коштів». Традиційні власні кошти (Traditional own resources, TOR) складаються з сільськогосподарських зборів, зборів на цукор, інулін, а також митних зборів. Вони являють собою природні доходи Союзу, що виникають з ССП і Загальної торговельної політики (ЗТП) [14]. Потім прослідкував період стійкого зростання витрат, особливо на сільське господарство. Кінець 1970-х – початок 1980-х років були відзначені розбіжностями з приводу формування Спільного бюджету між інститутами ЄС. Крім того, необхідно було прийняти рішення відносно позиції Великобританії. Рішення британської проблеми (введення «британської знижки») супроводжувалося заходами з контролю над сільськогосподарськими витратами, що стало одним з факторів, що сприяли оформленню ЕЕА.

Єдиний ринок і розширення ЄС за рахунок європейських країн Середземномор'я привели до створення в 1988 р. так званого Пакета Делора (Delors-Budgetary Package). Результатом став перегляд бюджетних правил ЄС. З цього часу існують два бюджетних плани – щорічний і середньостроковий (Багаторічні фінансові програми), на основі яких будується бюджет ЄС. Делор розширив пропозиції, що містилися в Плані Вернера, але істотні відмінності двох проектів забезпечили Пакету Делора більш щасливу судьбу [15]. Загальний бюджет розширили: збільшилися модифіковані «власні кошти», і структурні витрати стали більш концентрованими. Також посилювався контроль над сільськогосподарськими витратами, трансформувалася система прийняття бюджетних рішень (Європейська Рада, 1988 р.). Після підписання Договору про створення Європейського Союзу бюджет був знову змінений Единбурзькою угодою (Європейська Рада, 1992 р.) – Пакет Делора-II. Ці заходи супроводжувалися радикальною реформою ССП і подальшим розширенням бюджетних ресурсів для фінансування структурної і внутрішньої політики, а також зовнішніх дій. Такі кроки були викликані перспективою прийняття до ЄС країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ). Зниження швидкості європейської інтеграції в другій половині 1990-х років відбилося і на єдиному бюджеті. Тому «Порядок денний 2000» (Agenda 2000) запропонував, щоб розширення ЄС фінансувалося з вже існуючих джерел з незначним реформуванням. Це дозволило вирішити проблеми фінансування тільки до 2006 р.; в 2005 р. було узгоджено подальше помірне розширення засобів Загального бюджету та їх перерозподіл (Багаторічна фінансова програма 2007–2013 рр.).

Дуже складним та цікавим видається зв'язок між стимулюванням підприємницької активності та акумуляцією фінансових коштів. Чим менше коштів збирається в державному бюджеті, тим активніше стимулюється підприємницька діяльність. Таким чином, бажано звести до мінімуму перерозподіл ресурсів за допомогою бюджету, знизити оподаткування підприємницької діяльності. З іншого боку,

зниження податків не повинно означати скорочення інших функцій бюджету – наприклад, соціальної.

Євросоюз у своїй бюджетній політиці прагне поєднувати вимоги виконання соціальних зобов'язань зі стимулюванням економічного зростання. Основними напрямками його бюджетної політики виступають досягнення циклічної збалансованості бюджетів, запобігання надлишкових бюджетних витрат, контроль обсягу державного боргу. До інструментів бюджетної політики ЄС можна віднести обмеження бюджетного дефіциту та держборгу.

Загальний бюджет ЄС складається з урахуванням п'яти принципів. Сюди відносять: принцип єдності (unity) – всі витрати і доходи зведені в один документ; принцип універсальності (universality) – всі витрати чітко розписані за статтями бюджету; принцип щорічності (annuality) – операції, розраховані на роки, поділяються на стадії, відповідають бюджетним рокам. Останнє дозволяє уникнути формування довгострокових зобов'язань (правда, є ряд труднощів, оскільки більшість витрат ЄС – це багаторічні програми). Четвертий принцип – рівноваги (equilibrium) – бездефіцитність бюджету, причому для його поповнення заборонено вдаватися до позик. Таким чином, у разі необхідності протягом року видаткові статті можуть коригуватися. Якщо доходи перевищують витрати, то позитивне сальдо поточного року записується як дохід наступного. Нарешті, п'ятий принцип – специфікації (specification) – витрати розписані по конкретних завданнях, щоб гарантувати чітке цільове використання коштів.

Для ефективного виконання бюджету існує можливість трансфертів між його окремими статтями. Крім перерахованих вище, є ще один важливий принцип – всі статті Загального бюджету обчислюються в єдиній валюті – євро, навіть ті, що відносяться до країн, які не належать до Єврозони. Всі ці принципи свідчать про бажання країн – членів ЄС обмежити наднаціональну компетенцію Євросоюзу. Очевидна суперечність між прагненням країн контролювати зростання витрат і бажанням Європейського парламенту (ЄП) перевести в Загальний бюджет якомога більше статей витрат національних бюджетів. В дійсності є прагнення до максимального контролю з боку країн-членів і мінімальної свободи дій власне ЄС. Зрозуміле прагнення країн ЄС зберігати самостійність і власні соціально-економічні моделі, але для підвищення ефективності економіки Союзу перебудова Загального бюджету необхідна і неминуча. Бюджетна процедура, закладена в Договорі про бюджет (1971 р.) допускала можливість певних розбіжностей при прийнятті рішень. Угода надала ЄП право остаточного схвалення Бюджету. На початку 1980-х років щорічний бюджетний цикл був одним із джерел постійних суперечок між інститутами ЄС. Вирішенню проблеми сприяли два фактори: розширення повноважень ЄП – прийняття ЕЕА, а також нові бюджетні процедури, введені Пакетом Делора-I. Був запропонований новий бюджетний процес, що комбінує спільне прийняття рішень, і одночасно – асиметричний розподіл повноважень на користь Парламенту. Бюджет повинен був проходити одне читання обома органами (ЄП та Радою) плюс погоджувальну процедуру. У разі провалу останньої фінальне слово відводилося ЄП: можливість прийняття поправок без згоди Ради. Міжурядова конференція, яка розробила проект Конституції (2004 р.), виправила асиметрію та урізала роль ЄП. Діюча Багаторічна фінансова програма 2007–2013 рр. містить узгоджені «стелі» (ceilings) по різних категоріях витрат

і по бюджету в цілому. Кожна Багаторічна фінансова програма супроводжується міжінституційним консенсусом, згідно з яким ЄК, Європейська Рада і ЄП зобов'язуються дотримуватися встановленої межі витрачання коштів. Поточний рівень витрат встановлює щорічний бюджет, який зобов'язаний відповідати основним положенням Багаторічної фінансової програми. Цей бюджет повинен бути прийнятий відповідно до встановленої процедури.

За спільне виконання Спільного бюджету ЄС відповідає ЄК, гарантуючи дотримання норм. ЄК несе пряму відповідальність за розподіл асигнувань на проведення внутрішньої політики, зовнішньої діяльності та адміністративного управління Союзом. Аграрна і структурна політика фінансується за участю Структурних фондів ЄС та національних урядів. Співпраця трьох ключових інститутів Євросоюзу в ході бюджетної процедури повинна була зробити процес прийняття щорічного бюджету порівняно простим завданням (з 1998 р). З розгортанням активної фази світової фінансово-економічної кризи посилюється розбіжності і при прийнятті щорічного бюджету. Дотримання першого принципу складання бюджету (універсальності) в ЄС дещо умовно. Більшість коштів справді проводиться через Загальний бюджет, але паралельно ЄС розташовує і позабюджетні фінансові ресурси.

До 2001 р. до позабюджетних коштів ЄС відносився також операційний бюджет ЄОВС, але в 2002 р., після закінчення терміну дії договору про його створення, він включений в Загальний бюджет. Загальний бюджет ЄС став першим наднаціональним механізмом регулювання диспропорцій у соціально-економічному розвитку країн-членів. Вперше був створений механізм формування міжбюджетних потоків через загальну структуру. У колі країн «Старої Європи» (ЄС-15) дійсно вдалося скоротити різницю між сильними і слабкими економіками до обоїльної вигоди. Принципи Спільного ринку надали позитивний вплив. Слід зазначити: успіх Загального бюджету був зумовлений, оскільки економіки ЄС-15 були відносно схожі. Ситуація змінилася після 2004 р., оскільки більшість нових членів ЄС суттєво поступаються країнам-засновникам за рівнем розвитку.

Висновки. Початок боргової кризи в ЄС привернув ще більше уваги до бюджетної політики. У загальноєвропейському контексті знову зазвучала ідея створення фіскального союзу, в країнах ЄС широко обговорюється Фіскальний пакт як обмежувач національної бюджетної політики та механізм приведення державних фінансів до стабільного стану.

Питання вдосконалення бюджетної політики знаходяться в центрі уваги і українського уряду, який враховує як світовий досвід, так і особливості національної економічної системи. У цьому зв'язку вивчення як позитивного, так і негативного досвіду проведення бюджетної політики в розвинених країнах ЄС має не тільки теоретичне, а й практичне значення для вдосконалення бюджетної політики в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Якобсон Л.И. Государственный сектор экономики. Экономическая теория и политика / Л.И. Якобсон. – М., 2000. – С. 24.
2. Финансовое право : [учебник] / [К.С. Бельский, О.Н. Горбунова, Е.Ю. Грачёва и др.]; отв. ред. С.В. Запольский; Рос. акад. правосудия. – М., 2011. – С. 140–141.
3. Курс экономической теории: Общие основы экономической теории. Микроэкономика. Макроэкономика. Основы национальной экономики / Под ред. А.В. Сидоровича. – М., 2001. – С. 271.
4. Маркс К. Наброски ответа на письмо В.И. Засулич / К. Маркс, Ф. Энгельс // Избранные сочинения в 9-ти т. – Т. 6. – М., 1987. – С. 58–78.
5. Осадчая И.М. Государство и экономика: теория и практика, а также государство, распределение доходов и экономический рост: прямые и обратные связи. / И.М. Осадчая // Государство и бизнес: институциональные аспекты; отв. ред. И.М. Осадчая. – М., 2006. – С. 5, 129.
6. Dowgielewicz M. Slashing the EU's budget won't fix the crisis // Europe's world. – 2011. – Spring. – P. 46.
7. Dăianu D. Which Way Goes Capitalism? In Search of Adequate Policies in a Dramatically Changing World. – Budapest, New York, 2009. – P. 184.
8. Европейское право : [учебник для вузов] / Под общ. ред. Л.М. Энтина. – М., 2002. – С. 459.
9. Jabko N. Playing the market: A polit. strategy for uniting Europe, 1985–2005. Ithaca; L., 2006. – P. 2.
10. Гутник В.П. Финансовая политика стран ЕС / В.П. Гутник [и др.]. – М., 2004. – С. 211.
11. Dela Ve République à l'Europe: Hommage à Jean-Louis Quermonne / Sous la dir. de F. d'Arcy, L. Rouban. P., 1996. – P. 257.
12. Каргалова М.В. ЕС: политика общественного благосостояния / М.В. Каргалова // Современная Европа. – 2006. – № 1(25). – С. 101.
13. Report to the Council and the Commission on the realization by stages of economic and monetary union in the Community. Luxembourg, 8 Oct. 1970. – P. 11.
14. Ardy B., El-Agraa A.M. The General budget. In: The European Union Economics and Policies. Ed. by Ali M. El-Agraa. Cambridge, 2007. – P. 353, 360.
15. Syrakos D. A Reassessment of the Werner Plan and the Delors Report: Why did they Experience a Different Fate? // Comparative Economic Studies, 2010. No 52. – P. 580.